

**LABORATORIUM
DYDAKTYKI CYFROWEJ**
DLA SZKÓŁ WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

WARSZAWA: PRUS – REALISTYCZNY OBSERWATOR

JĘZYK POLSKI

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPOJNOŚCI

Matopolska

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Warszawa: Prus – realistyczny obserwator

Czas trwania zajęć: jedna jednostka lekcyjna

Cel zajęć

Cele wynikające z podstawy programowej

Uczeń:

- dostrzega w czytanych tekstach cechy charakterystyczne epoki (realizm) [II 2.2],
- dostrzega związek języka z wartościami [II 4.1],
- wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu [II 3.1].

Cele operacyjne osiągnane przez uczniów

Uczeń:

- potrafi rozpoznać cechy realistycznego i historiozoficznego opisu miejsc i ludzi we fragmentach opisu Warszawy;
- potrafi cechy opisu z konwencji literackiej odnieść do rzeczywistych wartości;
- dostrzega w opisywanych przedmiotach i zdarzeniach elementy znaczące dla interpretacji.

Poradnik powstał w wyniku współpracy zespołu nauczycieli, trenerów i autorów:

Jakub Aleksandrowicz, Grzegorz Gawlik, Bożena Janus, Danuta Lizak-Prażuch,
Łukasz Srokowski

Organizacja lekcji

Infrastruktura

- Nauczyciel musi mieć do dyspozycji rzutnik multimedialny lub tablicę multimedialną, podłączoną do komputera mającego połączenie z Internetem.
- Układ stołów powinien umożliwiać pracę 4–5 osobowych zespołów.
- Uczniowie będą pracowali w zespołach. Każdy zespół powinien mieć do dyspozycji przynajmniej jeden laptop lub komputer z połączeniem do Internetu.
- Alternatywa, na wypadek problemów z Internetem / braków sprzętowych:
  - nauczyciel powinien mieć na lokalnym komputerze pobraną prezentację w Prezi (nie trzeba połączenia z siecią);
  - w przypadku braku sprzętu, uczniowie mogą otrzymać cytaty wydrukowane na kartkach i zaznaczać właściwe cytaty długopisami.

Zasoby

- Załącznik nr 1 – Cytaty opisujące dzielnicę biedną i bogatą
- Prezentacja w Prezi, dostępna pod adresem: http://prezi.com/30cjxevigxnk/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share
- <http://lalkaprusa.wordpress.com/category/inne/warszawa-prusa/>
- <http://youtu.be/wqFz2iiPrw0?t=39m4s>
- <http://co-autor-ma-na-mysli.blogspot.com/2012/04/bolesaw-prus-lalka-warszawa.html>

Przygotowanie do lekcji

- Nauczyciel powinien przed lekcją:
  - Przećwiczyć prezentację w Prezi oraz ją dowolnie zmodyfikować na swoje potrzeby
  - Przygotować do udostępnienia uczniom dokument z cytatami z Załącznika 1
- Uczniowie przed lekcją powinni:
  - Przeczytać wyznaczone przez nauczyciela fragmenty Lalki (ilość tekstu zależna od poziomu zaawansowania klasy)
  - Zapoznać się z materiałami dodatkowymi (podanymi w linkach)

Czynności po lekcji

- Sprawdzenie i ocenienie zadania domowego.

Przebieg procesu dydaktycznego

LEKCJA

Przed lekcją

Przygotowanie się do lekcji

Prześlaz uczniom linki do zasobów po prawej, a także określ, z którymi fragmentami Lalki (lub też całą lekturą) mają się zapoznać.

<http://lalkaprusa.wordpress.com/category/inne/warszawa-prusa/>

<http://youtu.be/wqFz2iiPrw0?t=39m4s>

<http://co-autor-ma-na-mysli.blogspot.com/2012/04/bolesaw-prus-lalka-warszawa.html>

W czasie lekcji

Czas: 5 min

1. Sprawy organizacyjne i wprowadzenie do lekcji

1. Pierwsze kilka minut zaplanowane jest na sprawy organizacyjne, np. sprawdzenie obecności. Gdy je zakończysz, podaj uczniom temat: „Warszawa – Prus: realistyczny obserwator”.
2. Przybliż uczniom cel lekcji: zapoznanie uczniów z pojęciem „realizm” w literaturze, wskazanie jego przykładów i roli w „Lalce” Prusa.

<http://lalkaprusa.wordpress.com/category/inne/warszawa-prusa/>

Czas: 30 min

2. Wykład i zadania

Cel: Poznanie przez uczniów roli realizmu w opisie Warszawy przez Prusa, oraz roli języka w przekazie wartości charakterystycznych dla epoki.

3. Przeprowadź pierwszą część wykładu, podpartą prezentacją (główne założenia realizmu).
4. Uczniowie uruchamiają dokument w Google Docs, udostępniony wcześniej przez nauczyciela. W dokumencie znajdują się wybrane cytaty z „Lalki”.
5. Podziel uczniów na grupy. Każda grupa ma mieć swój numer.

6. Uczniowie zaznaczają komentarzami, zawierającymi numer grupy, te fragmenty cytatów, które mają charakter realistyczny. Możesz, w razie potrzeby, zmniejszyć liczbę cytatów.
7. Wyświetlaj na bieżąco na tablicy ten sam dokument, po czym, gdy uczniowie skończą pracę, krótko omów z klasą wynik ćwiczenia.
8. Wnioski na temat realizmu uczniowie zapisują w dokumencie google, pod cytatami.
9. Przeprowadź druga część prezentacji – obrazy, zdjęcia ówczesnej Warszawy).

Prezentacja w Prezi:

http://prezi.com/30cjxevigxnk/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share

Cytaty do pracy:

http://tnij.org/lalka_cytaty

Czas: 10 min

4. Wirtualny spacer po Warszawie

Cel: Dostrzeżenie przez uczniów uniwersalnego wymiaru „Lalki”, z naciskiem na pokazanie trwałości kontrastów społecznych

(opcjonalnie, jeżeli wystarczy czasu)

10. Uczniowie robią wirtualny spacer po Warszawie poprzez Mapy Google (z użyciem opcji Streetview). W zależności od poziomu klasy możesz wskazać miejsca lub pozwolić uczniom samym wybierać miejsca związane z Lalką.
11. Postaw problem do krótkiej dyskusji: na ile Warszawa zmieniła się od czasów Prusa? Jakie są elementy ponadczasowe w „Lalce”? Nacisk w dyskusji warto położyć na dalej istniejące w stolicy kontrasty społeczne.

Komputer z dostępem do Internetu dla każdej z grup, z zainstalowaną aplikacją Google Earth

Po lekcji

Zadanie domowe

Cel: Utrwalenie wiedzy na temat realizmu, głębsze zakodowanie zasad „realistycznego opisu”

Zadanie domowe

Uczniowie mają odszukać na mapie 3–5 miejsc współczesnych zaprezentowanych w „Lalce” przez Prusa oraz opisać jedno z nich w kilku zdaniach zachowując realistyczny charakter opisu. Wykonane zadanie uczniowie mają umieścić na Google Docs, w folderze udostępnionym przez Ciebie.

Folder, dostępny zarówno dla nauczyciela jak i uczniów w Google Docs.

Informacje metodyczne

Metodyka lekcji

Metoda podawcza jest najbardziej popularną metodą dydaktyczną w polskich szkołach. Nie bez powodu – przy dość dużych rozmiarach klas, jest optymalna, jeżeli chodzi o realizację podstawy programowej. Jej zalety są jednak także jej słabościami. Poprzez wykład nauczyciela (bo tym w istocie jest metoda podawcza), każdy uczeń może usłyszeć jakieś informacje, niemniej poziom aktywizacji pozostaje bardzo słaby, a co za tym idzie, uczniowie niewiele zapamiętują z typowej lekcji wykładowej.

Niniejszy scenariusz stanowi przykład wzbogacenia metody podawczej o elementy związane z narzędziami cyfrowymi. Dzięki prezentacji w Prezi, wykład będzie znacznie bardziej aktywny, a praca z cytatami, wykonana przez uczniów w dokumentach Google pozwoli podnieść poziom aktywizacji i w większym stopniu zaangażować się w tematykę lekcji.

Możliwości zastosowania modelu na innych lekcjach

Metoda podawcza jest możliwa do zastosowania na niemal każdej lekcji, ze względu na jej dużą uniwersalność i doświadczenie nauczycieli w jej wykorzystywaniu. Jednocześnie, zdecydowanie warto wzbogacać ją o elementy interaktywne, podnoszące poziom zaangażowania uczniów. Doskonale sprawdza się tutaj bezpłatna aplikacja Prezi, pozwalająca tworzyć bardzo ciekawe prezentacje. Dobrym uzupełnieniem elementów wykładowych jest też praca uczniów, polegająca na natychmiastowym wykorzystaniu zdobytej wiedzy, na przykład poprzez dokumenty Google lub też dowolne inne rozwiązanie chmurowe.

ZOBACZ PORADNIK
METODA PODAWCZA

SCENARIUSZ 01

ZAŁĄCZNIK NR 1 – WARSZAWA: PRUS – REALISTYCZNY OBSERWATOR
– CYTATY

Biedna dzielnica

Cytat 1

Zatrzymał się w połowie drogi i patrzył na ciągnącą się u jego stóp dzielnicę między Nowym Zjazdem i Tamką. Uderzyło go podobieństwo do drabiny, której jeden bok stanowi ulica Dobra, drugi – linia od Garbarskiej do Topieli, a kilkanaście uliczek poprzecznych formują jakby szczeble.

„Nigdzie nie wejdziemy po tej leżącej drabinie – myślał. – To chory kąt, dziki kąt.”(...)

„Nic, nic!...” – powtarzał tułając się po uliczkach, gdzie widać było rudery zapadnięte niżej bruku, z dachami porośniętymi mchem, lokale z okiennicami dniem i nocą zamkniętymi na sztaby, drzwi zabite gwoździami, naprzód i w tył powychylane ściany, okna łatanie papierem albo zatkane łachmanem.

Szedł, przez brudne szyby zaglądał do mieszkań i nasycał się widokiem szaf bez drzwi, krzesła na trzech nogach, kanap z wydartym siedzeniem, zegarów o jednej wskazówce, z porozbijanymi cyferblatami. Szedł i cicho śmiał się na widok wyrobników wiecznie czekających na robotę, rzemieślników, którzy trudnią się tylko łataniem starej odzieży, przekupek, których całym majątkiem jest kosz zeschniętych ciastek – na widok obdartych mężczyzn, mizernych dzieci i kobiet niezwykle brudnych.

Cytat 2

Wokulski doszedł do brzegu Wisły i zdumiał się. Na kilkumorgowej przestrzeni wznosił się tu pagórek najobrzydliwszych śmieci, cuchnących, nieomal ruszających się pod słońcem, a o kilkadziesiąt kroków dalej leżały zbiorniki wody, którą piła Warszawa.

„O, tutaj – myślał – jest ognisko wszelkiej zarazy. Co człowiek dziś wyrzuci ze swego mieszkania, jutro wypije; później przenosi się na Powązki i z drugiej znowu strony miasta razi bliźnich pozostałych przy życiu.”

Cytat 3

Na stoku i w szczelinach obmierzłego wzgórza spostrzegł niby postacie ludzkie. Było tu kilku drzemących na słońcu pijaków czy złodziei, dwie śmieciarki i jedna kochająca się para, złożona z trędownatej kobiety i suchotniczego mężczyzny, który nie miał nosa. Zdawało się, że to nie ludzie, ale widma ukrytych tutaj chorób, które odziały się w wykopane w tym miejscu szmaty. Wszystkie te indywidua zwietrzyły obcego człowieka; nawet śpiący podnieśli głowy i z wyrazem zdziwiałych psów przypatrywali się gościowi.

Cytat 4

Wszedł do kościoła i zaraz na wstępie znowu uderzył go nowy widok. Kilka żebraczek i żebraków błagało o jałmużnę, którą Bóg zwróci litościwym w życiu przyszłym. Jedni z pobożnych całowali nogi Chrystusa umęczonego przez państwo rzymskie, inni w progu upadłszy na kolana wznosili do góry ręce i oczy, jakby zapatrzeni w nadziemską wizję. Kościół pogrążony był w ciemności, której

nie mógł rozproszyć blask kilkunastu świec płonących w srebrnych kandelabrach. Tu i ówdzie na posadzce świątyni widać było niewyraźne cienie ludzi leżących krzyżem albo zgiętych ku ziemi, jakby kryli się ze swoją pobożnością pełną pokory.

Bogata dzielnica

Cytat 5

W Wielką Niedzielę Wokulski najętym powozem zajechał przed mieszkanie hrabiny. Zastał już długi szereg ekwipażów bardzo rozmaitego dostojęstwa. Były tam eleganckie dorożki obsługujące złotą młodzież i dorożki zwyczajne, wzięte na godziny przez emerytów; stare karety, stare konie, stara uprząż i służba w wytartej liberii, i nowe, prosto z Wiednia powoziki, przy których lokaje mieli kwiaty w butonierkach, a furmani opierali bat na biodrze, jak marszałkowską buławę. Nie brakło i fantastycznych kozaków, odzianych w spodnie tak szerokie, jakby tam właśnie ich panowie umieścili swoją ambicję.

Cytat 6

W trzecim salonie, dokąd wszedł z hrabiną Wokulski, znajdował się bufet tudzież mnóstwo większych i mniejszych stolików, przy których dwójkami, trójkami, nawet czwórkami siedzieli zaproszeni. Kilku służących roznosiło potrawy i wina, a dyrygowała nimi panna Izabela.

Cytat 7

Księżę we własnym pałacu, na pierwszym piętrze, zajmował ogromne mieszkanie. Część jego, złożona z gabinetu pana, biblioteki i fajczarni, była miejscem męskich zebrań, na których księżę przedstawiał swoje lub cudze projekta dotyczące spraw publicznych.

Cytat 8

W Alejach Ujazdowskich był już taki natłok powozów i dorożek, że miejscami należało jechać stępą, przy rogatce zaś utworzył się formalny zator i musiał czekać z kwadrans, pożerany niecierpliwością, zanim ostatecznie powóz jego wyostał się na mokotowskie pola. Na skrawku drogi Wokulski wychylił się i przez mgłę żółtawego kurzu, który gęsto osiadał mu twarz i odzienie, przypatrywał się wyścigowemu polu. Plac wydawał mu się dzisiaj nieskończenie wielkim.

Cytat 9

Wszystko to roilo się między dwoma długimi ścianami kamienic pstrej barwy, nad którymi górowały wyniosłe fronty świątyni. Na obu zaś końcach ulicy, niby pilnujące miasta sztyldwachy, wznosiły się dwa pomniki. Z jednej strony król Zygmunt, stojący na olbrzymiej świecy, pochylał się ku Bernardynom, widocznie pragnąc coś zakomunikować przechodniom. Z drugiego końca nieruchomy Kopernik, z nieruchomym globusem w ręku, odwrócił się tyłem do słońca, które na dzień wychodziło spoza domu Karasia, wznosiło się nad pałac Towarzystwa Przyjaciół Nauk i kryło się za dom Zamoyskich.

Cytat 10

„Pan Łęcki z jedyńą córką Izabelą i kuzynką panną Florentyną nie mieszkał we własnej kamienicy, lecz wynajmował lokal złożony z ośmiu pokojów w stronach Alei Ujazdowskich”. Miał tam salon o trzech oknach, gabinet własny, gabinet córki, sypialnię dla siebie, sypialnię dla córki, pokój stołowy, pokój dla panny Florentyny i garderobę [...]. Mieszkanie posiadało wielkie zalety. Było suche, ciepłe, obszerne, widne. Miało marmurowe schody, gaz, dzwonki elektryczne i wodociągi.

**LABORATORIUM
DYDAKTYKI CYFROWEJ**

**DLA SZKÓŁ WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO**